

VÉKONY DOROTTYA: AZ ELENGEDÉS RÍTUSAI

Budapest Galéria
2023. 02. 24. – 03. 23.

A vetélés és a meddőség a nyilvánosság számára egy láthatatlan élethelyzet. Kifejezetten kevés művészeti alkotás foglalkozik a vágyott szülés elmaradásával, valamint ennek lelki és szociális következményeivel. A személyes megszólalások hiánya jelzi, hogy sok tekintetben továbbra is érvényesek a női testhez kapcsolódó tabuk, és számos félelem és „illemszabály” korlátozza a menstruáció, a szoptatás, a szexualitás nehézségeinek nyílt kimondását vagy megmutatását. Ráadásul ezek a tabuk más „nehéz” témákkal is szorosan összefonódnak, így a vetélés sem választható le a gyászra, a betegségekre, a szexualitásra vonatkozó tilalmakról. Ha ebben a csendben egy nő mégis kísérletet tesz a vetélés megmutatására, sokszor sem a megfelelő szavak, sem a befogadó környezet nem áll rendelkezésére. Ha Vasali Katalin kiállítására gondolunk, arcul csap az együttérzés hiányára építő installáció, vagy Vékony Dorottya interjúiban fel-felbukkanó medikalizált és tárgyiasító kifejezések átvétele, mint a *perinatális veszteség*.

Vékony Dorottya *Az elengedés rítusai* címmel a Budapest Galériában bemutatott kiállításán a meddőség kapcsán szerzett tapasztalatok, a trauma nyomában járó önhibáztatás, a szégyen, az énről alkotott tudás összeomlása, az elidegenedés érzése kizárólag a hangok dimenziójában jelenik meg, keretet adva a tárgyiasult műveknek. Vékony nem a traumatikus állapotra, a tabusítás folyamatára vagy a normák és elvárások közé szorult egyénre fókuszál. Ehelyett a meddőséggel való szembenézés kollektív formáit és a női közösségekben rejlő lehetőségeket vizsgálja. Doktori kutatása keretében különböző támogató és önszerveződő csoportokat keresett fel, melyekhez érintettként és résztvevőként kapcsolódott. Ennek a belső pozíciónak köszönhetően a kiállítás a bevett pszichológiai vagy politikai megközelítés helyett egy transzformatív, a változást előmozdító szemléletet érvényesít.

Vékony Dorottya: *Gyengéden formálódó gyakorlatok* (részlet a sorozatból), 2021, üvegre kasírozott fólia, keretezve, 52x42 cm

Vékony Dorottya: *Csatorna*, 2023, hernyóselyem, tus, Budapest Galéria, Kiállítási enteriőr Juhász G. Tamás

A művek kiindulópontját jelentő mozgásra, cselekvésre, újrajátszásra építő csoportos gyakorlatok (újrászületés, családállítás, szomatikus terápia) közvetlenül a testi és fizikai tapasztalatra irányulnak. A fényképek azonban nem a *workshop*okon és terápiaikon készültek, hanem a műtermi környezetben újra előadott, rekonstruált gyakorlatokat és pozíciókat dokumentálják. Mindez kiállítássá rendezve kiegészült a termékenységhez kapcsolódó szimbólumokat mozgósító installációkkal, videókkal és interjúkkal, melyek egy rituális folyamat állomásaiként tagolják a galéria terét.

A kiállítás látogatója először egy lebegő hernyóselyemmel körülvett térhez érkezik, amely kívülről nézve óhatatlanul felidézi a normák és elvárások sűrű szövetét, amely mögött a meddőség alig elképzelhető, inkább csak sejthető állapot. Ha átlépünk a belső térbe, a magányos szemlélődés nyomán feltárul az az elmélyült és meditatív cselekvés, amikor a művész a tudatát kikapcsolva ugyanazt a kézmozdulatot újra és újra megismételve órákon át apró emberfigurákat rajzolt a végtelenített felületre. Belső nézőpontból a soha meg nem született gyermekeket megidéző textil elválaszt a külvilágtól, ahogy a trauma nyomában járó kétségek és kimondhatatlan ér-

zések is elszigetelik az egyént a családjától, a barátaitól és a környezetétől. A leplek – és ehhez hasonlóan a haj – *határszerepe*, pontosabban az eltakarás és megmutatás, a védelem és az elszigetelés, a konkrét és az absztrakt kettősségből kibomló dinamikus szimbólumrendszer végigvonul a kiállításon.

A hangok terébe érve személyes elbeszéléseket hallgathatunk a szülési veszteségek körülményeiről, az intézményi érzéketlenségről, a szülési erőszakról, a vetéléssel és abortusszal kapcsolatos családi reakciókról és társadalmi előítéletekről, az érthető és biztonságos világ széthullásáról, majd az új értelmezési keretek felépítéséről és a cselekvőképesség visszaszerzéséről. A történetek felépítése összecseng a földre vetített labirintusban egymást követő három ember útjával, akiknek a körkörös mozgását a lemaradás és utolérés, a találkozás és az elválás, a kezdés és újakezdés ciklikussága, a középpontok váltakozása szakítja meg. A személyes mitológia és a labirintus kultúrákon átívelő szimbóluma egyaránt felébreszti a bennünk lappangó ősi, archetipikus tudásunkat a halotti kultuszokról, halálról, újjászületésről, a spirituális vagy belső fejlődésről, az életfordulókhöz kapcsolódó – köztük a női termékenységet is tematizáló beavató rítusokról.

Vékony Dorottya: *Gyengéden formálódó gyakorlatok* (részlet a sorozatból), 2021, üvegre kasírozott fólia, keretézve, 52x42 cm,

A kiállítás gerincét adó *Gyengéden ismétlődő gyakorlatok* című fényképsorozat a dokumentáció, a performans egyszerűsége, a művészeti és terápiás gyakorlatban alkalmazott újrajátszás és a rituális cselekvés határmezsgyéjén egyensúlyozik. A képeken meztelenül gomolygó testeket, egymásba gabalyodó végtagokat, szokatlan testhelyzeteket, értelmezhetetlen egymás közti viszonyokat látunk. Bizonyos helyzetek ismerősnek tűnnek: a születést idézi meg az a kép, amikor meztelen nők a lábuk között tartják az egyik társukat, vagy az egymást megcsípő kezek a *Csip-csip csóka* kezdetű mondóka eljátszására emlékeztetnek.

Nem lehet teljes biztonsággal megállapítani, mit csinálnak, miért és hogyan kapcsolódnak egymáshoz a fényképek szereplői. Az üveglapra kasírozott fotókon háttér nélkül megjelenő testrészek teljesen elszigeteltek valós környezetüktől és az időbeliségtől, absztrakt formákká válnak. Ez a rejtélyes és titokzatos elrendezés ellenáll a racionális elemzésnek. Hasonló módon a feminista ismeretelméletből ismert empatikus tudás

létrejöttéhez, a fényképek jelentését az empátia és az érzések közvetítik. Ha beleképzeljük magunkat a megörökített szituációkba, felfejthetjük a résztvevők közötti viszonyokat. Felismerhetjük, hogy a csoport tagjait egymással egyenlővé és sérülékennyé teszi a meztelenség; a személyiségük eltűnik az arcnélküliségben, az egyensúlyi helyzetekben összeadódik a résztvevők megtartó ereje; az egymásra támaszkodók elfogadják az aktuális szerepüket, az organikus formákban feloldódnak az énhatárok.

A közösségi cselekvés rituális funkciója ezekben a képi viszonyokban válik láthatóvá és érzékelhetővé. Hiszen a résztvevők újra megtapasztalták, hogy milyen másokhoz kapcsolódni, milyen elképesztő erő rejlik a kollektív cselekvésben, hogy teljes értékű és egyenrangú tagjai egy közösségnek. Több fényképen a számos kultúrában a termékenység jelének tekintett hajzuhatagok kapcsolják össze a testeket, máshol pedig fekete leplek idézik fel azokat az ősi és meghatározhatatlan erőket, melyek összekötik a közösséget.

Vékony Dorottya: *Gyengéden formálódó gyakorlatok* (részlet a sorozatból),
2021, üvegre kasírozott fólia, keretezve, 52x42 cm,

Vékony Dorottya: *Gyengéden formálódó gyakorlatok* (részlet a sorozatból),
2021, üvegre kasírozott fólia, keretezve, 52x42 cm,

Az utolsó térben a fotókról ismert testekből egy variálható montázs készült. A színes, életnagyságú testrészek brutális erővel szembesítenek a létezés fizikai és biológiai keretével. Vékony nem hagy kétséget afelől, hogy a testünk magába foglalja a tapasztalat, az emlékezet és a tudás mélyrétegeit. Máskor pedig ugyanez a test cserben hagy, mert megakadályozza a vágyak megélését, a hétköznapi cselekvések végrehajtását, és kirekeszt a szülőség élményéből.

A test mint kiindulópont nemcsak a probléma forrása-ként megkerülhetetlen, hanem a bemutatott rítusok is közvetlenül a testre irányulnak, ráadásul a kiállítás látogatójának szintén a fizikai érzeteit – a mozgását, hallását, tapintását – kell aktivizálni a megértéshez. Ennek a rituális utazásnak – az egyén kirekesztett és elszigetelt állapotától a „köztes létben” létrejött közösségen át az új társadalmi pozíció elfoglalásáig – utolsó állomása az elfogadás tere, ahova a látogató négykézlábra ereszkedve mászik be egy *barlangba*, miközben hosszú hajszálok simítják végig a hátát. Itt termékenységi

szobrok, a gerincet kiegyenesedésre kényszerítő székek, valamint önmagunk elengedését és elfogadását segítő meditatív zene hoz létre egy befogadó teret, mintha újra visszakerülnénk a biztonságos és sokat ígérő anyaméhbe.

Kifelé menet a művészt és a párját ábrázoló kettős önarcképpel zárul kiállítás. Ez az egyetlen fénykép, amelyen a művész kinyilvánítja személyes érintettségét, és az egyetlen ahol kinyílik a világ, és láthatóvá válik az a szoros kapcsolat, amely a párjához fűzi. A művész hátsába gyermekként bebújó férfi minden abszurditásával és szépségével megmutatja, hogy egy új kapcsolat született az elengedési rítusok során.

Vékony Dorottya nem véletlenül nyúlt vissza a rituális folyamatok és praktikák világához, amikor a meddőség személyes és művészeti feldolgozását választotta témának. Minden kultúra kiemelt figyelmet szentelt a termékenység és a gyermekvállalás kérdéseinek, és ehhez kapcsolódóan a nőiséghez, a „megfelelő” női testhez és feladatokhoz kapcsolódó elképzeléseknek.

Nem csupán a modern társadalom sajátossága, hogy a biológiai reprodukciót a különböző korlátozó és ösztönző eljárásokkal, anyaságra vonatkozó narratívákkal, *tisztasági* szabályozásokkal igyekeznek felügyelni. Azonban a 20. században kialakult egészségügyi rendszer és a szülés medikalizációja szinte teljesen kizárta a szülés kísérésének, a természetlenség kezelésének és a nem kívánt terhesség elhajtásának *női tudását*, melyet az évszázadok alatt a nőkonok segítő hálózata és a bábáság informális intézménye felhalmozott. Miközben lecsökkent a nők cselekvési tere, a női test és szerepkör sokkal nagyobb mértékben került a biopolitikai diskurzus és népszéppolitikai szabályozások fennhatósága alá, mint a férfié.

Az elmúlt években egyre határozottabban megfogalmazódó, patriarchális családmodellt érvényesítő biopolitika mellett különösen fontosak azok a 21. századi törekvések, amelyek igyekeznek visszaszerezni a nők saját testük feletti kontrollját, ilyenek az ott-honshülés és alternatív szülési módok elfogadtatása, a dúlák és bábák felelevenített szerepe vagy akár a szexuális erőszakra és zaklatásra vonatkozó hallgatólagos normákat megkérdőjelező *#MeToo* mozgalom. Vékony Dorottya a természetlenséget elhelyezi a társadalmi tapasztalat terében, és rámutat a kortárs közösségekre, a népi tapasztalat és az archaikus női tudások jelentőségére, melyek közösségi szinten képesek felszabadítani a női testet és a női szerepeket a rájuk rakódó terhektől.